

ეწიფო გაწყობილება და წესი იყო, რო-
ეს საზოგადოთ „ნაპოლეონის სი-
სტატიას“ უძახიან, და რომელიც საფრან-
გის მთავრობის მისთვის დაარსდა, რომ ხალხ-
შემდევ საზოგადოებას შუა იქ განხეთქი-
და წინააღმდეგობა არის.— ჩეენ მო-
ნკო, თუ რა ნაირათ ჩყენიდა ხალხს
ამასხურის პირებს ნაპოლეონის მმართვებ-
ა, რა ნაირ მიზნით, რა საშუალება-
მულობდა ის მომხრეებს, და რა რიგათ
უდა ხალხის ფულსა და ძალას მომ-
ხს მოსაპოებლათ. ზევონია, მაშინ მკი-
ულოსთვის ნათლათ სჩანდა, რომ გაცარ-
ტო და ხელ-ფეხ შეკრული საფრანგეთი
ეყრდნობა ეყრ გაუძლებდა დახელოვნებულ, ალ-
მო ზეტმანია.

ლა, ყოველ ახალ მოსულ გაზეთს ახალი
აქცენტი მოაქვს იმ აზრის, რომ საფრან-
გი მისთი კაცები უყენია თავში, რომელ-
ი აზრისგან არაფრის გარიგება არ შეუ-
თ, და რომლის უხევრობა და მოუხერ-
ობა საფრანგეთის ხალხს აუქლოურებს. მხ-
ელ კელასთვის ცხადი საქმე შეიქნა, რომ
დელი რესპუბლიკის მმართველები ყო-
ლონის-ძიებას ხმარობდენ, ოღონდ კი
უბლიკა ხალხს არ დაეწესება. მხლა, ყვე-
ლის ცხადია, რომ ეს „რესპუბლიკილე-
ტურული“ თუ არა რესპუბლიკის მმართვე-
ლობა, მაშინვე ნამდვილი და გამოჩენილი
უბლიკელების დენას შეუდგენ და მას-
თ, რითაც კი შეუძლია, ცდილობენ საქმე
დეონის ან მომართვების მომხრე-
ლუროვონ და მისცენ უფროსობა და
უზრის ადგილები. მს იმის გამო ხდე-

და თხალხის გაუნათლებლობა და ცრუ-მორ-
ქუნა რომ წარმოვიდეინოთ და მერე ის გა-
ი, აშა—თუ რა ძეირია სოფელში ხეირიანი,
აუ რო ექიმები—მაშინ ისე არ გავკიცხავთ
დღ გაჭირვებულ ავათმყოფს, რომელიც;
ექირვების დროს, ყოველგვარ საშუალე-
სუსტის თავის მოსაჩინათ; რუსული ან-
ბრი არის: „კაცი რომ იღრჩიბა, ჩხირსაც ხელს
ომატანებს, იქნება მიშველოსო“. მატერი-
აზ მხრის გაუმჯობესობით, შკოლებისა
ხდებო წიგნების საშუალებით გავანათლოთ
უკეთა გავაცნოთ ჩეენ უბრალო ხალხსა
აუ რო ვნახავთ, რომ ის თავის დღეში არ
ართავს კარაბაღინებს, მკითხავებს და ამის
სოლიდო მოლიდეს.

კარგი ცალკევით, რომ ერთი თვალის გადავ-
ტერი ისეთი მღიღარი და სხვა-და-სხვაფრი-
ნის განხილვა, როგორიც ბუნებაა, ხში-
ლი საქმეა, მეთქი. მართლაც, ზოგი-
ბუნების მოვლინებებზე ავტორი ძალიან
და მეტის-მეტის დაწვრილებით ლაპა-
რა და ზოგიერთზე კი თითქის ორი სი-
მეტი არას აშენდს. მაგალითად, ქიმიურ
მეტზებზე: „მარტივა დართოს სხილობზე“

ბა, რომ რესპუბლიკის პარტიის ეხლანდელი
წინამძღვანელები, ამ თვეში წლის განმავლობა-
ში, ლაზათიანი „სიტყვების“ თქმის შეტა არას
შერებოდნენ, და ამის გამო ისინი სრულია-
დაც არ არიან სხვა და სხვა საქმეებში გაჩე-
ულნი. მათგანმა თითქმის არაეინ არ იცის,
თუ სამხედრო სამსახური, წესი და ანგარიში
რაა, ან და რა რიგათ ხდება აღებ-მიცემა,
სად რა მოდის ბლომათ, სად რა იშვიერა, და
სხვ. და სხვ. ისინი სრულიად გამოუცდელნი
არიან „კრაკტიკულ“ ცხოვრებაში, და ამ
გამოუცდელობის გამო თეითონაც ვერაფერს
ახერხდენ, ვერც გმოცდილ პირებს პო-
ულობენ, და—უვუნური პირების ჩვეულებისა-
ზებრ—ისინი ყველაფერს ოწინდელ წესში და
მდგომარეობაში სტოვებენ...

ამას საშინელი გავლენა აქვს იმ უბედური
და მშენერი ხალხის ბეღზე, რომელიც თა-
ვისი წარსული ისტორიით, თავისი ნამოქმე-
დარით ყოველი პატიოსანი კაცის აღტაცებული
სიყვარულის ღირსია. პი რა ნაირია ეს გა-
ვლენა, და რა ნაირი ამბები მოაქვთ უკანას-
კნელ გაზეთებს.

ନୂଦ୍ରାବନ୍ଧ ଯେବୁନ୍ଦରେଣ୍ଟି ମହାରତୀପଦିବି ତାଙ୍କ
ରୂପୀ ଶର୍ମିଲୀରାଦାର ଏହି ସପ୍ତବୀନିର୍ମାଣ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ମହାରାଜାରେଣ୍ଟା ଓ ଫିଲ୍ମୀ, ମହାରାଜାରେଣ୍ଟା
ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡରେ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି ଏହି ଅନୁଭବ

ნენ. ამ ღენერლებს და აფიცირებს, რასაკვირელია, კარგათ ესმისთ, რომ რესპუბლიკის გამარჯვება სამუდამოთ დაამკიდრებს საფრანგეთში რესპუბლიკურ წესს, და მაშასადამ როდისმე სამხედრო წესს და ნიადაგ ჯარმოსპობს; იმათ კარგათ ესმისთ კიდევ, რომ პრუსიის გამარჯვების შემდგომ შესაძლებელი საჭიროება იქნება — მაშასადამ მეორეთ ტახტზე გასვლა და ჯარის უწინდელოვანობის დატოვება — მაშასადამ დანარჩენის და აფიცირების უწინდელელია ჯამაგირით დაქმაყოფილება... პლბათ ამ ცოდნას და ამ ანგარიშს დიდი გავლენა აქვს ეს ლანდელი ჯარის უფროსების მოქმედებაზე.

მაგალითად, ინგლისურ გაზეთებში სწერენ —

საფრანგითი, მართობობის მოთვალის 5-ს

ნათქვამი.. აგრეთვე მაღნეულობაზე უფრო
მომეტებულია ნათქვამი, ვიდრემ მცენარეებზე
და ცხოველებზე, როდესაც სულ წინააღმდე
უნდა ყოფილიყო. თავი „სამწი სამეფონ
ბუნებისა“ ძალიან ახელილია: აეტორი ჯე
იწყებს ლაპარაკს მაღნეულობაზე, მეჩე გად
ის ცხოველებზე. შინაგან ისინ მათწილობი

” მცენარეების აგება ისე ძნელი და დიდი სათავეებში არის, ხოგონტც ცხოველისა. მცენარეს ერთი უჯრედი დეპისან ფეხები აქვს ზეღვებისათვის, რომლითაც სწორ საზღვას მიწიდგან, სხვა უჯრედებისან გაეთვალისწინონ ბალანზე უფრო წმინდა მასრები; ისინი აძლევენ საზღვას ყოველ ჭოთობს და კვავილს. ცხადია, რო კოველი უჯრედების გროვა აკეთებს იმ საქმეს, რომ განჭევებული აქვს. ცილტვები სუნთქვან, ურევენ სის ხლში ძართავს; კუჭი და ნაწლევები ინელებენ საზღვას, მაში ილუქენ იქიდგან, რაც სხეულისთვის გამოსადევება და ჰურიან, რაც უგარებათ...“

ამნაირათ მოხვეულ-მიხვეული ლაპარაკ
რასა კვირიღველია, ძნელათ გასაგები და გამო
სადევია მდაბიო ხალხისთვის, რომლისთვისა
ეს წიგნი არის დანიშნული.

შჩევნებთ აფორს ზოგიერთ შეცდომაებ
მე-81 გვერდზე აფორი აგვისხნის ცხოვ
ლის პატარ-პატარა ბუშტების (**კლეთოკა**) მო
ყობილობას; ის ამბობს, რომ ყველა ამისთვის
ბუშტში, რომლებიდგანაც არის შემდგარ
ცხოველის-სხეული, სდევს მეორე უფრო პ
ტარა ბუშტიო და ამ შეორე ბუშტში კიდ
შესამეო; შემდევ განავრიძობს:

ახალგაზდა კაცები როცა იქრიბებიან ზრძო-
ლაში გამოსასელელათ, და მთავრობას ტან-
საცმელს და იარაღს სთხოვენ, ღენერლები დ-
გუბერნატორები პასუხს აძლევენ, რომ თო-
ფები არა გვაქვსო, და ტალ ჩახმახით გაწ-
ყობილ თოფებს აძლევენ, იმ თოფებს, რო-
მელიც ნაპოლეონ პირეველის ჯარს უხმარი-
ჩვენი საუკუნის დასაწყისში.—ხალხს მართლ-
ეგონა, მთავრობას თოფები არა აქვსო. მაგ-
რამ, ცოტა ხანს შემდგომ, როცა ხალხმა ზო-
გიერთ ალაგას გაიგო, მთავრობას თოფები და
მალული აქვსო, და ძალა იხმარა თოფები
მისაღებლათ, გამოჩნდა, რომ ლიონში მთავ-
რობას ას სამოცდა თუთხშეტი ათასი ახალ-
ახალი თოფები ჰქონია დამალული; ზრენობდლ-
ში ხალხს და ჯარს პოლკოვნიკი გაუგდა
და ციხეში ორმოცდა ათი ათასი ახლათ-ახა-
ლი შასპოს თოფები უნახავს. ბეჭანსონშ-
ციხეში, ორასი ათასი თოფი ყოფილა დამ-
ლული, და ერთი ამტენა მარსელში... მრთ-
სიტყვით, საფრანგეთში ახალი თოფები და პ-
ტრონები გვარიან ძალი ყოფილა და კიდევა-
კეთდება—ციხეებში შესანახავათ.

ხალხი, თურქე, და განსაკუთრებით ახალ
გაზღვება, აღტაცებით შედის სამხედრო საწ
სახურში. მაგრამ კაცის ტვინი ვერ წარმოა-
დება იმ ამბავს, რომელიც თურქე საფრან-
გეთში სამსახურში ახლათ შესულ ვოლო
ტირიბს იმართებათ. იმ ახალო გაზიბს, რომელ

ნიც მტერთან საომრათ ვაგზავნას იხვეწებია
გზავნიან ესპანიის სამძლვარზე, ალფირშ
(პფრაკაში), და სხვა და სხვა დაყარგულ აღ
გილებს, ეითომც და სამხედრო წესის სასწავ
ლებლათ; მაგრამ იქ იმათ კაცი არც არა ა
წაელის, არც იარაღს და ტანსაცმელს აძლევ
არც ხეირიან სასმელ-საჭმელს. ღენერლ
ბი ამ საქმეს „ახალგაზღების ღეიროში წყლ
ჩარევას“ უძახიან, „მათი აღტაცების დასამშევ
დებლათ.“

ას საქმე ემართებათ იმ ყმაწევილებს, რო
მელნიც ეოლონტერებათ შედიან სამსახურზ
იმათ გარდა ეხლა საფრანგეთში ბეკრი ყმა
წვეილები პირდაპირ თვითონ საომრათ ემზ
დებიან, და მთავრობას მხოლოდ თოვს
თოვის წამალს სოხოვენ. ისინი ათ ათასობი
ჯარს ადგენენ და „თავისუფალი თოვის-მსროვ
ლობის“ (franc-tireur) სახლის იტემი

„როდესაც ერთი დაასრულებს თავის სიცოცხლეს
გასქედება, მაშინ იმის მაგიტათ მეორე გამოვა, რო-
ლოც შეინით იმყოფებოდა. როცა ესეც მოკვდება, ი-
საშობდებან გამოვა მესამე, მერმე მეოთხე და სუ-
ასე შიძულება.“

მს ასე არ აჩის: ბუშტების გამრავლე-
ბობდება ისე, როგორც ჟე-85 გვერდზეა აწ-
რილი. მაცის სსეულში ზოგი ბუშტები ი-
ლება, ირლვევა და მის ნაცვლვათ სისხლიდ-

„საშამთროს და ნესვს ძირები მიწაში ჩაუყენათ თვითონ წამოწოლილან გვერდზე, გაფიცხებიან მზეს სწუწნიან პატას, წყალს და ზოგიერთ პატარა წყალ გამღვარ მიწის ნაწილებს...“

თვითონ საზამთრო ან ნესვი არათერს „სწუწნის“ და ვერც თვითონ გვერდება. სამ-

მიათ წვრილ-წვრილი ძირებიდამ მიაქვთ.
მე-111 გვერდზე ამბობს, რომ სწავლულები
ვერ გადაწყვეტის ღრუბელი ცხოველია, ა
მცენარეა და ამიტომ იმას ცხოველ-მცენა
დაარქერსო. მართალია, არიან ისეთი ქმნილ
ბაები ბუნებაში, რომლებზედაც ვერ იტყვა
კაცი—მცენარეს ეკუთვნიან ისინი, თუ ცხ
ველს, მაგრამ ღრუბელზე კი ცველა სწ
ლულები გადაწყვეტით ამბობენ, რომ

ცხველთ სამეფოს ეკუთვნისო. რასაკვირველია, ამისთანა წერილი შეცდ
მაები ვერ მოაკლებენ წიგნს თავის ღირსება
მავრამ ის სჯობია, უამათოთ რომ იყოს.

თვითონ წიგნის გამოცემაზე კარგს ბეჭ
ვერას ვიტყვით: საუბედუროთ, ჩვენი „და
ების“ ასოები, რომლითაც ეს წიგნი არის
ბეჭდილი, მეტის-მეტათ დაძველდენ და ამ
გამო გალესილი არიან. არა კური მოსახურო

ომის წესით, უოველი მეომარი, რომელსაც
სამხედრო მუნდირი არ აცვია და უფრო მისათ. მ
მშართებლობის დაყენებული პირი უკავშირება,
მტრისგან, დატყვევების შემდგომ, უნდა ან ჩა-
მოიჩინას, ან დაიხრიტოს. ამ გვარი ბელი
ელის „თავისუფალ თრთის მსროლელებს“,
ამიტომ რომ იმათ მუნდირი არ ეძლევათ
და არც მთაერობა აძლევს იმათ თავისუფლათ
ომში გასვლის ნებას და მოწმობას. შაგრამ
„თავისუფალი თოფის მსროლელები“ მაინც
ათასობით და ათი ათასობით გამოიდან. მხლა
მათ მეტი ჯარი გერმანიელებს არც კი ებრ-
ძეის.

კუთხის უკერძო მოდი უბდა ეგონოს, ეკითხმ
მეტი ჯარი საურანგეთში აღარ იყოს. არა.
ზაზეთებიდან სჩანს, მაგალითად, რომ ლიონ-
ში ორმოცი ათასი ჯარი დგას, ხალდათები-
დან შემდგარი, ბელფორში—ოცდა ხუთი ათა-
სი და სხვ. და სხვ. მაგრამ ამ ჯარს ქალაქები-
ში სტოებენ მუშების წინააღმდეგ, შემძლე
პირებს და ფაბრიკანტებს არა დაკლონ რაო,
ამიტომ რომ ბანკირები და ფაბრიკანტები თხო-
ვენ ამას რესპუბლიკის შმართველებს.—და რო-
ც „თავისუფალი თოფის-შაროლელები“ სა-
ბრძოლებელათ ას-ასობით გადიან, იმათ ჯარს
არა ეინ ახმარებს, და ისინი თავ გაწირულათ
გერმანიელების რაზების კალაგინ თასს.

მრთი სიტყვით, უკანასკნელი ამბები და
ცნობაები ამ გვარათ ამტკიცებენ, რომ ხალ-
ხი გათავისუფლებისთვის მეტის მეტათ მონ-
დომილია, განსაკუთრებით ქალაქებში. გაერამ
მმართებლობა ვერაფერს ახერხებს, ამიტომ
რომ გაგება ცოტა აქცეს და გაეგზასთან

„ უგრება და იქითა და აკეთ ზერტილი უსამას. რა არის? მე—104 გვ. სწერია: „სიწმინდით ყოფნა განსაკუთრებით, ზაფხულობით უფრო ხშირათ არის, რაღან“ და სხვა; უცველია, აქ სიტყვა რამ აკლია. მე 96 გვერდზე: „ისიც მოხდება, რომ კაცის სხეულში ძევლი შედგენილობა ახალზე არა ჩვეულებრივათ.“ აქაც უნდა აკლდეს რამ, აზრი არ გამოდის. ძალიან კარგი იქნება, ჩვენი სახალხო წიგნების გმირმცემლები განსაკუთრებით რომ უფრთხილო-დიმოუნინ ამისათვის შეაკომიტებს.

მრთი ნაკლულევან ებათაგანი უფ. სობოლი-
ჩიკვის წიგნისა ის არის კედევ, რომ სხვა
და სხვა საგნებს, რომლებზედაც ამ წიგნში
არის სჯა, თავიანთი სათაურები არა აქვთ.
მართულათ მთარგმნელს გაუყვია წიგნი პა-
ტარ-პატარა თავებათ, მაგრამ ეს მაგდენათ
ვერგაუადეილებს საქმეს უბრალო მკითხველსა
მა წერილმან ნაკლულევან ებებს რომ არ
მივაქციოთ ბევრი ყურადღება, უფ. სობოლ-
სჩიკვის წიგნი ძალიან გამოსადევი წაგნია
ჩვენი გაუნათლებელი მკითხველებისთვის, და
ჩვენ ვინატრით იმის გავრცელებას მდაბიო
ხალხში.

